

VAI TRÒ CỦA KHU DỰ TRỮ SINH QUYỀN CÙ LAO CHÀM ĐỐI VỚI SỰ PHÁT TRIỂN KINH TẾ BIỂN

THE IMPORTANT ROLE OF THE CHAM ISLANDS BIOSPHERE RESERVE IN THE DEVELOPMENT OF MARINE ECONOMY

Đinh Thị Lựu

Trường Đại học Sư phạm - Đại học Huế

Email: dinhluudhsp@gmail.com

Trương Phước Minh

Trường Đại học Sư phạm - Đại học Đà Nẵng

Email:truongphuocminh@gmail.com

TÓM TẮT

Khu bảo tồn biển Cù Lao Chàm có hệ sinh thái rừng và biển đa dạng và phong phú. Bên cạnh đó Cù Lao Chàm còn có nhiều di tích lịch sử quan trọng, nơi từng là tuyến đường biển của các thương thuyền quốc tế trong hành trình “con đường tơ lụa” trên Biển Đông. Kể từ khi được công nhận là khu dự trữ sinh quyển thế giới thì cụm đảo Cù Lao Chàm càng có điều kiện để phát triển kinh tế biển tổng hợp, nổi bật là ngành du lịch. Tuy nhiên Cù Lao Chàm cũng còn gặp nhiều khó khăn, về cơ sở vật chất và hạ tầng kỹ thuật, đặc biệt là giao thông và nguồn lao động có chất lượng. Bài báo đưa ra một số định hướng chính và đề xuất giải pháp nhằm khai thác tài nguyên, bảo tồn và phát triển bền vững Cù Lao Chàm.

Từ khóa: Cù Lao Chàm; Biển Đông; khu dự trữ sinh quyển thế giới.

ABSTRACT

The Cham Marine Park, a world Biosphere Reserve has rich and diverse forest and marine ecosystems. Besides, Cham Islands also has many important historical sites as it used to be an international sea route for commercial ships in the voyage of the "silk road" on the East Sea. Since Cham Islands was recognized as the world Biosphere Reserve, it has had more advantages to develop the integrated marine economy, especially the tourist sector. However, Cham Islands still has difficulties in terms of facilities and infrastructure, particularly transportation and qualified labor force. The paper presents some main orientations and solutions to natural resource exploitation, conservation and sustainable development.

Key words: Cham Islands; East Sea; World Biosphere Reserve.

1. Đặt vấn đề

Thế kỷ XXI được các nhà chiến lược xem là “Thế kỷ của đại dương”, bởi cùng với tốc độ tăng trưởng kinh tế và dân số hiện nay, nguồn tài nguyên thiên nhiên, nhất là tài nguyên không tái tạo được trên đất liền, sẽ bị cạn kiệt sau vài ba thập kỷ tới. Trong bối cảnh đó, các nước có biển, nhất là các nước lớn đều vươn ra biển, xây dựng chiến lược biển, tăng cường tiềm lực mọi mặt để khai thác và khống chế biển.

Việt Nam có một vùng biển đặc quyền kinh tế rộng trên 1 triệu km², gấp 3 lần diện tích đất liền; có bờ biển dài 3.260km. Trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc, biển có vai trò, vị trí rất quan trọng, gắn bó mật thiết và ảnh hưởng to lớn

đến sự phát triển kinh tế - xã hội, bảo đảm quốc phòng, an ninh, bảo vệ môi trường của nước ta. Ngày 29.5.2009, Cù Lao Chàm đã được UNESCO công nhận là Khu dự trữ sinh quyển thế giới, nhờ vậy nơi đây đang có vai trò tác động và có ý nghĩa quan trọng trong phát triển kinh tế - xã hội và an ninh quốc phòng của thành phố Hội An, tỉnh Quảng Nam.

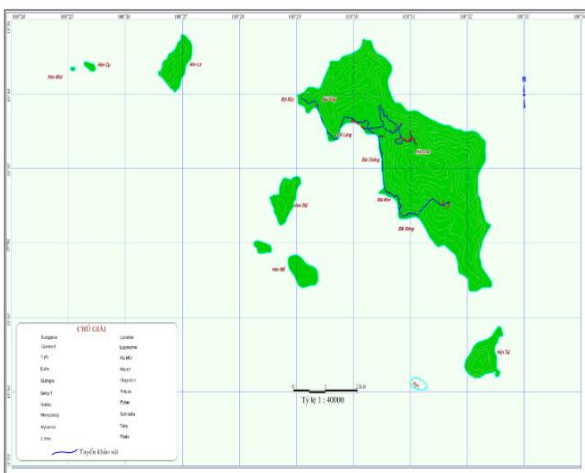
2. Khu Dự trữ sinh quyển Cù Lao Chàm

Khu dự trữ sinh quyển thế giới là một danh hiệu do UNESCO trao tặng cho các khu bảo tồn thiên nhiên có hệ động thực vật độc đáo, phong phú đa dạng. Theo định nghĩa của UNESCO, Khu dự trữ sinh quyển thế giới là những khu vực hệ sinh thái bờ biển hoặc trên cạn giúp thúc đẩy các

giải pháp điều hòa việc bảo tồn sự đa dạng sinh học với việc phát triển bền vững khu vực đó có giá trị nổi bật, được quốc tế công nhận. Đến năm 2013 có tổng số 621 khu dự trữ sinh quyển ở 117 quốc gia trên thế giới.

Khu dự trữ sinh quyển Cù Lao Chàm nằm ở vị trí tọa độ $15^{\circ}15'$ đến $16^{\circ}00'$ B và $108^{\circ}24'$ đến $108^{\circ}34'$ Đ, cách thành phố Hội An 18km về phía biển Đông. Gồm có 8 hòn nhỏ: Hòn Lao, Hòn Dài, Hòn Mỏ, Hòn Khô Mẹ, Hòn Khô Con, Hòn Ông, Hòn Tai, Hòn Lá. Cù Lao Chàm được ví như những người lính hoa tiêu khổng lồ, bức bình phong che chắn, án giữ cho Cửa Đại của đô thị thương cảng Hội An. Trên cụm đảo có hòn Lao lớn nhất, với hệ thống núi phát triển theo hình cánh cung, độ cao nhất 517m, sườn phía đông có địa hình dốc đứng, hiểm trở bao bọc, sườn tây dốc thoải, nhiều bãi cát bồi ven biển, trong đó có bãi Làng và bãi Hương có dân cư sinh sống (khoảng hơn 3.000 người) lập thành xã đảo Tân Hiệp, thuộc thành phố Hội An, tỉnh Quảng Nam.

Trong số các khu vực biển đảo thì cụm đảo Cù Lao Chàm (Hội An - Quảng Nam) là một trong những khu vực giàu tiềm năng để phát triển một nền kinh tế biển khá toàn diện, tuy nhiên hiện nay vai trò của cụm đảo ven bờ này chưa được nhìn nhận đầy đủ và khai thác tương xứng với tiềm năng đang là vấn đề cấp thiết, đáng quan tâm.

Hình 1. Cụm đảo Cù Lao Chàm

Cù Lao Chàm là một địa điểm du lịch có khí hậu quanh năm mát mẻ, hệ động thực vật trên cạn,

dưới biển phong phú và đa dạng. Các rạn san hô ở khu vực biển Cù Lao Chàm được bảo tồn tốt, thể hiện ở sự có mặt của 277 loài san hô cứng thuộc 40 giống trong 17 họ cùng với 15 loài thuộc 11 giống trong 6 họ san hô mềm và được đưa vào danh sách bảo vệ cùng với những di tích lịch sử hàng trăm năm.

Để thực hiện việc quản lý nhà nước, Ban Quản lý Khu bảo tồn biển Cù Lao Chàm được thành lập tại Quyết định số 888/QĐ-UBND ngày 24/3/2006 của Ủy ban nhân dân tỉnh Quảng Nam (Management Board of Cham Islands-MPA) với nhiều nhiệm vụ, chức năng và quyền hạn.

3. Vai trò của Khu dự trữ sinh quyển Cù Lao Chàm đối với phát triển kinh tế biển

Trong nhiều thế kỷ trước, Hội An – Cù Lao Chàm từng là một thương cảng sôi động ở khu vực Đông Nam Á. Nguồn hàng hóa phong phú của xứ Quảng cùng vị trí thuận lợi trong con đường hương liệu, tơ lụa, gốm sứ trên biển của cửa Đại Chiêm và Cù Lao Chàm, cộng với chính sách mở cửa của các chúa Nguyễn, đã nâng cao vai trò của cảng thị và cụm đảo trong quá trình phát triển của xứ Đàng Trong.

Nơi đây trước kia là địa chỉ được đánh dấu đậm nét trên bản đồ hàng hải quốc tế ven biển Đông, Cù Lao Chàm là điểm tiền tiêu trên biển thuộc vương quốc Champa, nó là hành lang nối giữa Trung Quốc với Ấn Độ, Ả Rập, Ba Tư, Ai Cập và các nước Châu Âu. Cho nên, Cù Lao Chàm có vị trí trọng yếu trong tuyến hàng hải khu vực, là điểm dừng chân rất thuận tiện để trao đổi hàng hóa, tích trữ lương thảo, nước ngọt của thương thuyền các nước trong cuộc hành trình đi đến các quốc gia khác trong khu vực Đông Nam Á và một số vùng lân cận.

Ngày nay, Cù Lao Chàm là cụm đảo có vị trí, vai trò đặc biệt quan trọng vừa là bức bình phong che chắn cho Hội An và Đà Nẵng, vừa là nhịp cầu vươn ra biển Đông để giao lưu, hội nhập với các nước trong khu vực và quốc tế, nguồn tài nguyên phong phú với sự kết hợp hài hòa giữa

cảnh quan và con người tạo nên một nét văn hóa truyền thống đậm đà bản sắc dân tộc. Vai trò cụ thể của cụm đảo thể hiện ở các mặt sau đây:

- Vai trò đối với phát triển du lịch

Cụm đảo Cù Lao Chàm có tiềm năng to lớn về phát triển du lịch biển đảo nhờ vào cảnh quan và địa hình của 8 hòn đảo lớn, nhỏ với hàng loạt những bãi tắm cát trắng, nước trong xanh đã tạo nên những điều kiện thuận lợi cho việc thu hút khách du lịch trong và ngoài nước. Tính đa dạng của cảnh quan, thắng cảnh, đặc thù nổi bật về địa chất, địa mạo, phong phú về nguồn gen, giống cây con trên đảo và sinh vật biển. Điều kiện khí hậu nơi đây thuận lợi, môi trường trong sạch, có thể phát triển đa dạng các loại hình du lịch. Khả năng liên kết chặt chẽ với các trung tâm và tuyến du lịch trên đất liền sẽ tạo thành một hệ thống du lịch thống nhất và mang tính hỗ trợ cho sự lựa chọn các loại hình du lịch văn hóa hay tự nhiên.

Ngày nay, người dân vùng đảo Cù Lao Chàm được sự quan tâm và giúp đỡ của các cấp chính quyền đã biết phát huy, tận dụng những tiềm năng cũng như thế mạnh vốn có để phát triển loại hình du lịch cộng đồng, tạo nên một bước đột phá mới cho chính cộng đồng nơi đây nhằm tăng thu nhập cũng như nâng cao đời sống vật chất cũng như tinh thần cho người dân. Về bản chất, du lịch cộng đồng là một hình thức du lịch trong đó bao gồm và tính đến lợi ích ở cộng đồng người dân địa phương, đặc biệt là các dân tộc bản địa và người dân ở khu vực nông thôn. Ví dụ, người dân có thể tổ chức cho khách du lịch trong làng và ngay tại nhà của họ (hình thức Home stay), quản lý các chương trình cộng đồng và chia sẻ lợi nhuận công bằng. Có rất nhiều loại dự án du lịch cộng đồng, trong đó "cộng đồng" làm việc cùng với nhà điều hành tour du lịch thương mại (hay Công ty du lịch), và điều quan trọng là tất cả các dự án du lịch cộng đồng đều chia sẻ cho người dân địa phương những lợi ích / lợi nhuận công bằng.

Bên cạnh đó, người dân cộng đồng cũng có tiếng nói quan trọng trong việc ra quyết định quản

lý hoạt động du lịch. Tại Cù Lao Chàm, có thể xây dựng các sản phẩm du lịch và tuyến du lịch gắn với các loại hình tắm biển, nghỉ dưỡng, tham quan thắng cảnh và di tích lịch sử - văn hóa, sinh hoạt làng nghề truyền thống, du lịch sinh thái, thể thao, cắm trại...

Năm 2012 Cù Lao Chàm đã đón đến gần 105 nghìn lượt khách, doanh thu từ hoạt động du lịch là 30,6 tỷ đồng. Cơ cấu doanh thu dịch vụ vận chuyển chiếm 63%, các dịch vụ ăn uống gần 25%, lặn biển 5%, tham quan gần 3,4%, và nghỉ trọ 2%. Năm 2013, tổng lượt khách du lịch đến Cù Lao Chàm đạt gần 170.000 lượt người, trong đó khách quốc tế chiếm hơn 1/3. Theo ghi nhận, vào 2 ngày thứ Bảy và Chủ nhật trung tuần tháng Bảy năm 2013 đã có trên 4 nghìn lượt khách đến đây. Bình quân mỗi ngày một khách đến tham quan Cù Lao Chàm chi tiêu khoảng 300 nghìn đồng thì doanh thu du lịch dự kiến đến năm 2015 đạt khoảng 60 - 62 tỷ đồng, đến năm 2020 đạt 120 tỷ đồng và mục tiêu đặt ra mỗi năm sau 2015 sẽ đón khoảng 200 nghìn lượt khách đến tham quan.

Hình 2. Lượt khách đến tham quan Cù Lao Chàm giai đoạn 2007-2012 (Nguồn: BQL biển Cù Lao Chàm)

- Vai trò đánh bắt và nuôi trồng thủy sản

Đối với đánh bắt và nuôi trồng thủy hải sản thì hiện nay cơ cấu lao động theo các ngành nghề ở Cù Lao Chàm gồm có: 75% hộ ngư dân (gồm mành, câu và lưới chài), 15% hộ nông nghiệp, 10% hộ thương nghiệp buôn bán nhỏ. Cộng đồng ngư dân đánh bắt hải sản chủ yếu tập trung ở vùng

nước ven bờ quanh các đảo với nhiều loại ngư cụ khác nhau. Nghề này chiếm tới 74% tổng thu nhập của người dân địa phương. Trữ lượng hải sản ước tính khoảng 6.000 tấn, trong đó có khả năng khai thác từ 1000 – 1500 tấn/năm. Trong đó nhiều nhất là các loài cá, ốc và tôm.

Diện tích mặt nước có khả năng phát triển nuôi trồng thủy sản khoảng 6700 ha. Đây là vùng

Hình 3. Yến sào Cù lao Chàm

Số lượng chim yến cư trú tại Cù Lao Chàm hiện nay chưa thể xác định, tuy vậy hằng năm nó tạo ra từ 1-1,5 tấn tổ yến – một sản vật cực kỳ quý hiếm và bổ dưỡng, được mệnh danh là “Vàng trắng”. Tổ yến Cù Lao Chàm có uy tín và giá cả cao hơn yến Bình Định, Khánh Hoà và cả Singapore chính là có đặc điểm tổ to, dày, nấu không nát, và hàm lượng dinh dưỡng rất cao. 1kg yến ở các nơi khác có từ 100 - 120 tổ, nhưng tổ yến nơi đây chỉ 60 tổ/kg. Hiện nay, yến sào Cù Lao Chàm được xuất khẩu chủ yếu cho Đài Loan, Singapore... với giá từ 3.000 – 4.000USD/kg, mỗi năm thu về cho ngân sách địa phương hàng trăm tỉ đồng.

4. Định hướng và giải pháp phát triển tổng hợp kinh tế biển Cù Lao Chàm

- Lựa chọn và ưu tiên phát triển du lịch cộng đồng gắn với bảo tồn thiên nhiên được xem là hướng đi chính để Cù Lao Chàm vừa phát triển kinh tế, vừa giữ gìn đa dạng sinh học. Khai thác nhiều loại hình du lịch mới lạ theo hướng “Khám phá và trải nghiệm”.

- Đẩy mạnh khai thác thủy hải sản bằng các phương tiện tàu thuyền vỏ sắt được trang bị hiện

nuôi trồng thủy sản rộng lớn, hàng năm cung cấp nguồn hải sản không chỉ cho người dân khu vực đảo mà còn phục vụ nhu cầu khách du lịch đặc biệt trong mùa cao điểm, góp phần quan trọng phát triển kinh tế, nâng cao đời sống cho hàng ngàn cư dân nơi đây.

Năm 2014, xã đảo Tân Hiệp phấn đấu tổng sản lượng khai thác hải sản đạt 1.000 tấn.

Hình 4. San hô cứng ở Cù Lao Chàm

đại, nhằm gắn với nhiệm vụ bảo vệ chủ quyền lãnh hải trong giai đoạn hiện nay. Tận dụng vùng nước mặn sẵn có, đầu tư giống, và các thiết bị phụ trợ, hợp tác khoa học kỹ thuật để mở rộng diện tích nuôi trồng.

- Đầu tư xây dựng Cù Lao Chàm trở thành khu vực tránh bão cho tàu vận tải biển. Song song với việc hình thành cảng du lịch trên tuyến du lịch dọc biển Việt Nam.

Để có thể thực hiện được những đề xuất nêu trên, các giải pháp cần thiết là:

- Cần tăng cường đầu tư cho cơ sở hạ tầng và vật chất kỹ thuật. Trong đó, cung cấp điện nước là yêu cầu rất cần thiết đối với đời sống và sản xuất. Ngoài ra, cũng cần đầu tư các phương tiện giao thông vận tải từ đất liền ra đảo theo hình thức nhà nước và nhân dân cùng tham gia (tàu thuyền, canô, tàu cao tốc...). Cần làm tốt công tác quy hoạch sử dụng đảo theo hướng chức năng và thu hút đầu tư nước ngoài dưới nhiều hình thức.

- Phát triển tổng hợp kinh tế biển đi đôi với việc bảo vệ cảnh quan thiên nhiên và môi trường. Cù Lao Chàm là một trong những nơi hiếm có trên

thế giới bởi sự đa dạng của hệ sinh thái trên cạn và dưới nước, nguồn lợi sinh vật giàu có. Tuy nhiên nếu chỉ tập trung khai thác mà quên đi công tác bảo tồn thì vài năm sau Cù Lao Chàm sẽ bị lãng quên. Điều này đã được chứng minh ở rất nhiều nước trên thế giới. Đối với Cù Lao Chàm, đa dạng sinh học của các hệ sinh thái và các sinh cảnh cần được bảo tồn và phục hồi. Do đó, cần triển khai các đề tài nghiên cứu ứng dụng. Ví dụ như là công nghệ phục hồi san hô cứng (đã được tiến hành tại

Bãi Hương với 5.200 m² diện tích), nhằm bảo vệ và khai thác sử dụng có hiệu quả rạn san hô góp phần tái tạo nguồn lợi thủy sản phục vụ phát triển nghề cá cũng như du lịch bền vững là rất cần thiết.

Phát triển tổng hợp kinh tế biển cụm đảo Cù Lao Chàm, không chỉ góp phần khai thác các tài nguyên thiên nhiên ban tặng mà nó còn góp phần ổn định xã hội, nâng cao đời sống để người dân nơi đây yên tâm gắn bó với biển đảo quê hương, góp phần bảo vệ an ninh quốc phòng đất nước.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Hồ Xuân Tịnh (2003), “Cù Lao Chàm trong “Con đường tơ lụa” trên biển Đông”, *Tạp chí Xưa và Nay*, số 134 (2/2003), tr.28 – 29.
- [2] Ban quản lý khu bảo tồn biển Cù Lao Chàm - Hội An, tỉnh Quảng Nam.
- [3] Bộ Tài nguyên và Môi trường (2007), *Một số vấn đề cơ bản của chiến lược biển Việt Nam đến năm 2020*.
- [4] Website tham khảo chính:
<http://www.culaochamppa.com.vn/>
<http://www.baotanglichsu.vn/>